

בְּשַׁעַר נִיקְנוֹר. שלא קידשוהו בקדושת העזרה, כדי שיהא מותר למצורע לעמוד שם בעודו 'מחוסר כיפורים', ובעומדו שם היה מכניס את בהונות ידיו ורגליו לעזרה למתן דם האשם והשמן [שלענין זה הותרה 'ביאה במקצת'] (ראה פסחים פה, ב, ולהלן לא, א). והטעם לעמידתו בשער ניקנור, הוא גם משום שאי אפשר להוציא את הדם אל מחוץ לעזרה, כדי שלא יפסל ביצוא, וגם משום שיש דין מיוחד במצורע שיעמוד בשער ניקנור, וכפי שהדבר נדרש [בגמ' סוטה (ח, א)] מהכתוב (ויקרא יד, יא) שצריך להעמידו 'לפני ה'", הוא שער ניקנור, שאף שאינו קדוש בקדושת העזרה, הרי הוא פתח הכניסה ויצאה המרכזי לכל באי העזרה (ראה רש"י פסחים פה, ב, וחי' הגר"ז זבחים לא, ב).

ומי אית ליה לרבי יהודה האי סבא וכו'. שמהברייתא משמע, שלדעת רבי יהודה הנכנס לעזרה אינו צריך טבילה (רש"י, לשיטתו במשנה לעיל ע"א, שחובת הטבילה היא על כל הנכנס לעזרה). ואף לסוברים שחובת טבילה היא רק כשנכנס לצורך עבודה, הרי הכנסת ידו לבהונות נחשבת ככניסה לצורך עבודה (תוס' ישנים לעיל ע"א, לשיטתו שם), אף שאינה בגדר 'עבודת שירות', ולענין זה 'ביאה במקצת שמה ביאה' (ריטב"א).

ההוא כדתני טעמא שפכר טבל מפערב. שאף שהמצורע יכול לטבול מתחילת היום השביעי, אפשר שהיו נוהגים לטבול בערב סמוך להערב שמשו, ועל כן אין חשש שנטמא בזמן מועט כזה. ואפילו אם נאמר שהיה טובל בבוקר, כיון שלא היה נטהר מטומאת אב הטומאה עד שיעריב שמשו, היה זהיר ביותר שלא להסח דעתו ולהיטמא שוב (שיח יצחק).

הסח הדעת צריך הזאה שלישי ושביעי - שאדם שלא שמר את עצמו מטומאת מת, ואינו יודע שבודאי לא נטמא, צריך להיטהר מטומאת מת בהזאת שלישי ושביעי [וכן מי שהסח דעתו משאר טומאות, שיודע בבירור שלא נטמא במת אך אינו יודע בודאי שלא נטמא בשאר טומאות, הרי הוא צריך טבילה והערב שמש], וזוהי חומרא מדרבנן לעניני מקדש ואכילת תרומה (ראה רמב"ם שאר אבות הטומאה יג, ג, וראה תוס' ד"ה היסח). והגמ' לא היתה יכולה לתרץ שמדובר באופן שנשמר מטומאת מת ולא מטומאת שרץ [שבאופן זה אינו צריך הזאה שלישי ושביעי], שעדיין היה קשה, שלא מועילה לו הטבילה לטהרתו עד שיעריב שמשו (ראה חז"א נגעים יב, ב).

הא דלא טביל על דעת ביאת מקדש - שאדם שטבל לטהרתו, ולא כיוון שהטבילה תועיל לו לביאת מקדש, אסור לו להיכנס למקדש [וכדרך שמצינו כעין זה (במס' חגיגה יח, ב) שהטובל לאכילת חולין אסור באכילת תרומה, והטובל לאכילת תרומה אסור באכילת קדשים] (רבנו חננאל). ואלו הן מעלות שעשו חכמים (רש"י שם; רמב"ם שאר אבות הטומאה יג, ב).

ורבנן, מצורע דייש בטומאה כל אדם לא דיישי בטומאה, שרבנן חולקים על משנתנו, וסוברים שאין חובת טבילה לנכנס לעזרה מלבד למצורע שהורגל בטומאה (ריטב"א). ויש סוברים, שרבנן אינם חולקים על משנתנו, אלא שלדעתם כל אדם שטבל בערב לשם ביאת מקדש, אינו צריך טבילה נוספת בבוקר, מלבד מצורע, שהצריכוהו טבילה נוספת בבוקר משום שהוא רגיל בטומאה (תוס' רבינו פריק; ליקוטי הלכות זבחה תודה).

ולא קידש בין פגד לבגד ובין עבודה לעבודה - שכן גדול כשמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן [או להיפך], צריך לטבול ולקדש ידיו ורגליו, ומכל מקום אם לא עשה כן, אינו מחלל את העבודה (רש"י). ולשון הברייתא 'ובין עבודה לעבודה' לאו דוקא, שהרי שינוי מעבודה לעבודה בלא שינוי בגדים, אינו מחייב טבילה וקידוש, אלא הכוונה היא לשתי הפעמים שמקדש ידיו ורגליו כשמשנה את בגדיו, הראשונה 'בין עבודה' לבגדים, והשנייה בין לבישת הבגדים 'לעבודה' (מרומי שדה, ע"פ ר"ע מפאנו קב).

עבודתו פשעה, והמקור לכך שטבילה וקידוש בין בגד לבגד אינם מעכבים את העבודה, מבואר בגמ' זבחים (ט, ב) משום שאלו הם דברים המיוחדים לכהן גדול, שאינם שייכים אצל כהן הדיוט, ורק דברים המעכבים בשאר הכהנים מעכבים בכהן גדול, והמקור לכך, לדעת חזקיה הוא ממה שנאמר (שמות ל, כה) "והיתה להם חק עולם 'לו ולזרעו' לדורותם", שרק דבר המעכב בזרעו מעכב בו. ולדעת רבי יונתן הדבר נלמד ממה שנאמר (שם מ, לא) 'ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו', שרק דבר המעכב בבניו מעכב בו (ראה גמ' שם). ומעתה, גם הטבילה שטובל כל אדם בכניסתו לעזרה, אינה מעכבת, אף שהיא דבר ששהו בין בכהן גדול ובין בכהן הדיוט, כיון שלבן זומא המקור לטבילה זו הוא בקל וחומר מטבילות כהן גדול, ו'דיו לבא מן הדין להיות כנדון' (ריטב"א).

שלא קידש ידיו ורגליו שחרית ועבר עבודה פסולה. דין זה נלמד מגזירה שוה, שנאמר 'חוקה' בגדי כהונה ונאמר 'חוקה' בקידוש ידים ורגלים, וכשם שעבודה פסולה בלא בגדי כהונה, כך עבודה פסולה בלא קידוש ידים ורגלים (ראה רש"י, גמ' זבחים ט, ב). ולימוד זה נצרך לעבודות שזר אינו חייב עליהן מיתה, שאילו בעבודות שזר חייב עליהן מיתה, פשוט שעבודה פסולה ללא קידוש ידים ורגלים, שהרי חובת קידוש ידים ורגלים בעבודות אלו מוזכרת פעמיים בפסוקים, 'וכל ששנה עליו הכתוב הרי הוא מעכב' (שפת אמת שם).

לבן זומא קאי בשעה, שלומדים זאת בקל וחומר מכהן גדול שעובר בעשה כשעובד ללא טבילה בין בגד לבגד (רש"י), שאיסור עשה הוא דבר שניתן ללומדו בקל וחומר, בשונה מאיסור לאו ש'אין מזהירין מן הדין' (ראה שיח יצחק ורעק"א). ועל אף שיש איסור עשה לבן זומא לעבוד ללא טבילה, העבודה כשרה [כמבואר בגמ'], ולא שייך בזה הכלל 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני' [שנחלקו בו אמוראים (תמויה ד, ב)], לפי שבעבודת קדשים לא נאמר כלל זה, שהרי מצינו בכמה מקומות שהזהיר עליהם הכתוב ואינם מעכבים [וכגון מה שמצינו במקומות שלא שנה עליהם הכתוב, שאינם מעכבים] (מהר"ן חיות. וכע"ז דן רעק"א זבחים ט, ב).

מצורע טביל ועומד. הקדמה. המצורע, ביום השביעי לטהרתו, טובל בשביל להיטהר מטומאת 'אב הטומאה' [ומותר במעשר שני, ובתרומה לאחר הערב שמש], ועדיין הוא 'מחוסר כיפורים' [ואסור משום כך באכילת קדשים ובכניסה למקדש]. למחרת, ביום השמיני, הוא בא למקדש עם קרבנותיו לטהרתו המושלמת. ודנה סוגייתנו, האם לאחר שטבל המצורע ביום השביעי, עליו לחזור ולטבול שוב ביום השמיני, משום חובת הטבילה שחייב כל אדם לטבול בכניסתו לעזרה (רש"י ומאירי, ראה משנה בנגעים יד, ג).